

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 7

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALARINING ILMIY-NAZARIY MANBALARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: XITOIY MAKTABGACHA TA'LIMI MISOLIDA

Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi

Namangan davlat pedagogika instituti, mustaqil tadqiqotchi

e-mail: shaxnozaxojimirzayeva@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4777-3662>

Annotatsiya.

Tilshunoslikda neytrallashuv muayyan qo'llanish sharoitlarida til birliklarining farqlovchi belgilarining funksional ahamiyatining yo'qolishi yoki susayishi sifatida talqin etiladi. Mazkur maqolada sintaktik sathdagi neytrallashuv hodisasi kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqot asosan ingliz va rus tillarining illyustrativ materiallariga tayangan bo'lib, boshqa tillardan olingan tipologik ma'lumotlar bilan ham boyitilgan.

Kalit so'zlar: neytrallashuv; sintaksis, farqlovchi oppozitsiyalar, funksional tilshunoslik; sintaktik neytrallashuv, kommunikativ funksiya.

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ОСНОВЕ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА: НА ПРИМЕРЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ КИТАЯ

Хожимирзаева Шахноза Шокир кизи

Наманганский государственный педагогический институт, независимый исследователь;

Аннотация.

В лингвистике нейтрализация определяется как устранение или ослабление функциональной значимости различительных признаков языковых единиц в определённых условиях их употребления. В статье представлен комплексный анализ явления нейтрализации на синтаксическом уровне. Исследование основано на иллюстративном материале английского и русского языков и дополнено типологическими данными из других языков.

Ключевые слова: нейтрализация; синтаксис; различительные оппозиции; функциональная лингвистика; языковые противопоставления.

SCIENTIFIC AND THEORETICAL FOUNDATIONS AND DEVELOPMENT TRENDS OF EDUCATIONAL TECHNOLOGIES BASED ON INTERNATIONAL EXPERIENCE: THE CASE OF PRESCHOOL EDUCATION IN CHINA

Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi

Namangan State Pedagogical Institute, Independent Researcher.

Abstract.

In linguistics, neutralization is defined as the elimination or reduction of the functional relevance of distinctive features of linguistic units in particular contexts. This paper presents a comprehensive analysis of neutralization on syntactic level. The study is based on illustrative data from English and Russian and is supplemented by typological evidence from other languages.

Keywords: linguistic neutralization; syntax; distinctive oppositions; functional linguistics; linguistic contrasts.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish dunyoning ko'plab davlatlari qatori O'zbekiston uchun ham ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tizimini zamonaviy yondashuvlar asosida rivojlantirish, bolalarning intellektual, ijodiy va ijtimoiy salohiyatini erta yoshdan shakllantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylandi. Shu sababli rivojlangan davlatlar tajribasini o'rganish va uni milliy ta'lim tizimiga mos ravishda tatbiq etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

Respublikamiz Prezidenti Sh. Mirziyoyev ta'lim tizimini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish masalasiga alohida e'tibor qaratib, 2023-yildan boshlab maktab ta'limini xalqaro ta'lim dasturlari asosida isloh qilish boshlanishini ta'kidlagan. Bu yondashuv ta'lim tizimida ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni milliy sharoitga moslashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Mazkur yondashuv mamlakatimizda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, xalqaro tajribalarni chuqur o'rganish va ularning samarali jihatlarini milliy amaliyotga joriy etishni nazarda tutadi. So'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha ham keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, "O'zbekiston – 2030" strategiyasida maktabgacha ta'lim qamrovini kengaytirish, ta'lim sifati va pedagogik texnologiyalarni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish, innovatsion hamda raqamli yondashuvlarni keng joriy etish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Bu esa xorijiy davlatlarning ilg'or tajribalarini, ayniqsa, maktabgacha ta'lim sohasida yuqori natijalarga erishgan mamlakatlar tajribasini ilmiy jihatdan o'rganish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Xitoy maktabgacha ta'lim tizimi so'nggi yillarda ta'lim texnologiyalarini rivojlantirish, o'yin asosida o'qitish, raqamli vositalardan foydalanish va bolaga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etish borasida sezilarli yutuqlarga erishgan davlatlardan biri hisoblanadi. Ushbu tajribada an'anaviy qadriyatlar zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirilgani ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, Xitoy maktabgacha ta'lim tizimida qo'llanilayotgan o'qitish texnologiyalarining ilmiy-nazariy manbalari hamda rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish, ularning amaliy ahamiyatini aniqlash va O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida foydalanish imkoniyatlarini baholash ilmiy va amaliy jihatdan muhim hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Maktabgacha ta'limda o'qitish texnologiyalarini rivojlantirish masalasi bugungi kunda ko'plab tadqiqotchilar e'tiborida turibdi. Ayniqsa, bolaga yo'naltirilgan ta'lim, o'yin asosida o'qitish, raqamli vositalardan foydalanish va tarbiyachining kasbiy tayyorgarligini oshirish bu yo'nalishdagi asosiy ilmiy masalalar hisoblanadi.

N. S. Mo'minova maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachi-pedagoglarining mediakompetentligini rivojlantirish masalasini o'rgangan. U o'z tadqiqotlarida tarbiyachining zamonaviy axborot vositalaridan to'g'ri foydalanishi bolalar bilan ishlash samaradorligini oshirishini ta'kidlaydi. Bu fikr Xitoy tajribasini o'rganishda ham muhim, chunki Xitoy maktabgacha ta'limida raqamli resurslar, multimedia vositalari va interaktiv texnologiyalar keng qo'llanilmoqda.

I. I. To'ychiyeva esa maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tayyorlov guruhi bolalarining fikrlash faolligini rivojlantirish masalasiga e'tibor qaratgan. Uning tadqiqotida bolalarning mustaqil fikrlashi, savol berishi, kuzatishi va faol ishtiroki ta'lim jarayonining muhim sharti sifatida ko'rsatiladi. Bu yondashuv Xitoy maktabgacha ta'limidagi "bola faol ishtirokchi" tamoyiliga yaqin turadi.

Xitoy olimlaridan Xunyi Lin, Yutong Liao va Manli Xue maktabgacha ta'limda o'yin asosida o'qitish bo'yicha tadqiqot olib borgan. Ularning *Frontiers in Psychology* jurnalida chop etilgan maqolasida Xitoy tarbiyachilarining aksariyati erkin o'yindan ko'ra yo'naltirilgan o'yinni samaraliroq deb bilishi aniqlangan. Bu shuni ko'rsatadiki, Xitoy tajribasida o'yin shunchaki hordiq emas, balki bolani o'qitish, muloqotga kiritish va fikrlashga undash vositasi sifatida qaraladi.

Yong Jiang, Beibei Zhang, Ying Zhao va Chuchu Zheng Xitoy maktabgacha ta'limining 2035-yilgacha rivojlanish istiqbollarini tahlil qilgan. Ularning *ECNU Review of Education* jurnalidagi maqolasida Xitoy maktabgacha ta'limida milliy xususiyatlarni saqlagan holda zamonaviy ta'lim modeli, sun'iy intellekt, raqamli muhit va "aqlli bog'cha" g'oyalarini rivojlantirish zarurligi qayd etilgan.

Z. Wu tomonidan olib borilgan tadqiqotda Xitoy bog'cha tarbiyachilarining ilg'or texnologiyalardan foydalanishga munosabati o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, Xitoydagi ko'plab bog'chalar zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlangan, tarbiyachilarning katta qismi esa ularni bolalar rivojlanishi uchun foydali deb hisoblaydi. Bu holat maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalarni ongli va maqsadli qo'llash tendensiyasi kuchayib borayotganini ko'rsatadi.

X. Hu tadqiqotida esa Xitoyda maktabgacha ta'limni raqamlashtirish bo'yicha 2004–2024-yillar oralig'idagi ilmiy ishlar tahlil qilingan. Muallif maktabgacha ta'limda raqamlashtirish asta-sekin alohida ilmiy yo'nalishga aylanayotganini, bu jarayonda o'qitish mazmuni, pedagogik metodlar va tarbiyachining kasbiy tayyorgarligi yangilanayotganini ta'kidlaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish va tarbiyalashda innovatsion yondashuvlar bugungi kunda ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Chunki aynan erta yoshda bolaning nutqi, tafakkuri, tasavvuri, ijtimoiy munosabatga kirishishi va ijodiy qobiliyatlari faol shakllanadi. UNICEF ma'lumotlariga ko'ra, maktabgacha ta'lim bolalarda keyingi bosqichdagi o'qish uchun zarur bo'lgan kognitiv, til, ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Shu bois maktabgacha ta'lim faqat bolani maktabga tayyorlash emas, balki uning umumiy shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi muhim bosqichdir.

Innovatsion yondashuvlarning eng muhim ko'rinishlaridan biri — o'yin orqali ta'lim berishdir. Maktabgacha yoshdagi bola uchun o'yin tabiiy o'rganish vositasi hisoblanadi. UNICEF va LEGO Foundation tomonidan tayyorlangan *Learning through Play* hisobotida o'yin bolalarga atrof-muhitni anglash, tasavvur va ijodkorlikni rivojlantirish, yangi bilimlarni amaliy faoliyat orqali egallash imkonini berishi ta'kidlangan. Demak, o'yin mashg'ulotning oddiy bezagi emas, balki ta'lim mazmunini bolaga tushunarli va qiziqarli shaklda yetkazish usulidir.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish ham maktabgacha ta'limda kuchayib borayotgan tendensiyalardan biridir. Xitoy tajribasida bu jarayon ancha faol kechmoqda. OECD ma'lumotlariga ko'ra, Xitoyda 3–5 yoshli bolalarning 92 foizi maktabgacha ta'limga qamrab olingan bo'lib, bu OECDning o'rtacha ko'rsatkichidan — 84,7 foizdan yuqori. Bu ko'rsatkich Xitoyda maktabgacha ta'limga e'tibor kuchli ekanini va tizimning keng qamrovli rivojlanayotganini ko'rsatadi.

Xitoy Milliy statistika byurosi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda mamlakatda maktabgacha ta'limga qamrov 91,1 foizni tashkil etgan va bu 2022-yilga nisbatan 1,4 foiz punktga oshgan. Bu esa Xitoyda nafaqat qamrovni, balki sifatli va inklyuziv maktabgacha ta'limni kengaytirishga ham alohida e'tibor berilayotganini bildiradi.

Maktabgacha ta'limda raqamli vositalar bolaga tayyor ma'lumotni berish uchungina emas, balki ko'rish, eshitish,

harakat qilish va muloqot qilish orqali o'rganishni faollashtirish uchun qo'llanadi. Masalan, interaktiv doskalar, multimedia materiallari, raqamli o'yinlar, animatsion topshiriqlar bolalarning diqqatini jamlash, nutqini boyitish va mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Biroq bu vositalar tarbiyachining o'rnini bosmaydi, balki uning pedagogik faoliyatini boyituvchi yordamchi vosita sifatida ishlatilishi kerak.

Bolalarning mustaqil fikrlashi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun mashg'ulotlar faqat tayyor javobni yodlatishga emas, balki savol berish, kuzatish, solishtirish, rasm chizish, hikoya tuzish, qurish-yasash va muammoni hal qilishga yo'naltirilishi lozim. OECDning maktabgacha ta'lim sifati bo'yicha hisobotida o'yin, amaliy faoliyat va bolalarning faul ishtiroki ijtimoiy rivojlanish, emotsional boshqaruv hamda til ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ekani qayd etilgan.

O'zbekiston tajribasida ham maktabgacha ta'limga qamrov sezilarli darajada oshib bormoqda. UNESCO *Global Education Monitoring Report* ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda boshlang'ich ta'limdan oldingi bir yillik maktabgacha ta'limda ishtirok etish ko'rsatkichi 2016-yildagi 28 foizdan 2024-yilda 84 foizga yetgan. Bu natija maktabgacha ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning amaliy samarasi sifatida baholanishi mumkin.

Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish va tarbiyalashda innovatsion yondashuvlar, o'yin orqali ta'lim berish, raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish, mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirish bir-biri bilan chambarchas bog'liq jarayonlardir. Xitoy tajribasi shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'limda yuqori qamrov, zamonaviy texnologiyalar, o'yinli metodlar va bolaga yo'naltirilgan yondashuv uyg'unlashganda ta'lim samaradorligi ortadi. Bu tajribaning foydali jihatlarini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish maktabgacha ta'lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tizimida qo'llanilayotgan zamonaviy o'qitish texnologiyalari bolalarning intellektual, ijtimoiy va ijodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Xitoy tajribasi maktabgacha ta'limni tashkil etishda bolaga yo'naltirilgan yondashuv, o'yin orqali o'qitish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish hamda tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini muntazam rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishning asosiy omillari ekanini ko'rsatadi. O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar xorijiy tajribalarni o'rganish va ularning samarali jihatlarini milliy amaliyotga tatbiq etishga keng imkoniyat yaratmoqda. Shu nuqtai nazardan, Xitoy tajribasidagi o'yin asosida ta'limni tashkil etish, interaktiv va raqamli texnologiyalardan pedagogik maqsadlarda foydalanish, bolalarning mustaqil va ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda tarbiyachilar malakasini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish kabi yo'nalishlarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish maqsadga muvofiqdir. Kelgusida Xitoy va O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimlarini qiyosiy tahlil qilish, innovatsion o'qitish texnologiyalarining bolalar rivojlanishiga ta'sirini tajriba-sinov asosida baholash hamda ularni amaliyotga joriy etish mexanizmlarini ishlab chiqish ushbu yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlarning muhim istiqbollaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-son qarori. – 2019-yil 8-may.
2. Jiang Y., Zhang B., Zhao Y., Zheng C. China's Preschool Education Toward 2035: Views of Key Policy Experts // ECNU Review of Education. – 2022. – Vol. 5. – No. 2. – P. 345–367. DOI: 10.1177/20965311211012705.
3. Lin X., Liao Y., Xue M., Colliver Y. Most Chinese Preschool Teachers Value Guided Play Over Free Play: Latent Profiles and Associated Predictors // Frontiers in Psychology. – 2021. – Vol. 12. DOI: 10.3389/fpsyg.2021.780367.
4. Wu Z. Chinese Kindergarten Teachers' Opinions on Advanced Technology Use // Journal of Research in Childhood Education. – 2024. – Vol. 38. – No. 5. – P. 1–16. DOI: 10.1080/02568543.2023.2239308.
5. Zosh J. M., Hopkins E. J., Jensen H., Liu C., Neale D., Hirsh-Pasek K., Solis S. L., Whitebread D. Learning through Play: A Review of the Evidence. – Billund: LEGO Foundation, 2017. – 48 p.
6. UNICEF. Learning through Play: Strengthening Learning through Play in Early Childhood Education Programmes. – New York: UNICEF, 2018. – 36 p.
7. OECD. Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care. – Paris: OECD Publishing, 2021. – 224 p.
8. OECD. Providing Quality Early Childhood Education and Care: Results from the Starting Strong Survey 2018. – Paris: OECD Publishing, 2019. – 279 p.
9. UNESCO. Global Education Monitoring Report. Uzbekistan Country Case Study. – Paris: UNESCO, 2024.
10. National Bureau of Statistics of China. Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2023 National Economic and Social Development. – Beijing, 2024.
11. Mo'minova N. S. Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishda direktor mutaxassislarining mediakompetensiyalarini rivojlantirish // Ustozlar uchun. – 2025. – № 69. – B. 47–51.
12. To'ychiyeva M. B. Ta'lim sohasining sifat o'zgarishlari hamda xalqarolashtirish tamoyillari // Academic Research in Educational Sciences. – 2021. – Vol. 2. – Special Issue 3. – B. 112–118.